

11. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наук. думка, 1971. – Т. 2 – 799 с.

12. Стус Василь. Зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: Д. Стус (голова та ін.). К.: Факт, 2009. (Бібліотека журналу «Київська Русь»). Т.5: Палімпсести (Найповніший незавершений корпус). – 768 с.

13. Сучасний словник іншомовних слів / Укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.

Марко І. В., викладач вищої категорії коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кандидат філологічних наук

ЖАНРОВИЙ РЕПЕРТУАР ЮРИДИЧНИХ ВИДАНЬ У ГАЛИЧИНІ Й НА БУКОВИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ. ЯК СВІДЧЕННЯ ОФІЦІЙНОГО СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Період кінця XIX – початку XX ст. тривалий час залишався поза увагою спеціальних лінгвістичних студій офіційно-ділового стилю української мови, проте саме в цей час західноукраїнські суспільно-політичні реалії відіграли надзвичайно важливу роль в історії стильового розвитку української літературної мови, зокрема, у виробленні зразків офіційно-ділових текстів. За радянських часів проблема західноукраїнського варіанта літературної мови кінця XIX – початку XX ст. не мала перспектив дослідження з огляду на тогочасну мовну політику. Ґрунтовний аналіз процесів формування лексичного фонду літературної мови, вживаної на західноукраїнських теренах, подали у своїх працях лише М. Жовтобрюх [6; 7] та О. Муромцева [11].

З часу проголошення державної незалежності України дослідники виявляють дедалі більше зацікавлення до особливостей формування західноукраїнського культурного середовища в часи Австро-Угорщини та проблеми становлення західноукраїнської мовно-літературної практики цього періоду. Так, у працях Г. Бідера [1], М. Мозера [10], Л. Ткач [19; 20] подані переконливі аргументи щодо доцільності залучення текстів західноукраїнських періодичних видань другої половини XIX – початку XX ст. як джерельної бази для вивчення зразків офіційно-ділового стилю західноукраїнського варіанта літературної мови. Як зазначає Г. Бідер, «визнання українців за

рівноправну етнічну групу дозволило їм брати участь у політичному житті й мати можливості культурного розвитку» [1, с. 24]. Завдяки тому, що законодавчо українська мова набула статусу однієї з краєвих мов (це було зафіксовано статтею 19-ою конституції Австро-Угорщини), носії української мови в Галичині й на Буковині мали змогу послуговуватися рідною мовою в різноманітних сферах політичного, економічного та громадського життя. Австрійське законодавство дотримувалося щодо краєвих мов такого принципу: їх необхідно застосовувати такою мірою, яка задовольняла б потреби населення в елементарній освіті та в службових стосунках з адміністрацією [12, с. 61].

Основним виданням, у якому публікувалися правові акти й офіційні документи, що регулювали всі сфери суспільного та політичного життя коронного краю Буковина, був «Вісник законів державних для королівств і країв, заступлених в державній раді», що виходив окремими збірниками (побіжні згадки про це важливе видання подав свого часу й М. А. Жовтобрюх).

Перші видання «Вісника для Царства Австрії» друкували етимологічним правописом. З 1896 р. збірники «Вісника законів державних для королівств і країв, заступлених в державній раді» починають видавати фонетичним правописом [3]. На думку М. Мозера, саме «збірник 1896 р. остаточно запровадив новочасну українську правничу мову» [10, с. 681]. З 1896 р. спеціально для Буковини окремим виданням українською мовою почав виходити «Вісник законів і розпоряджень для воєводства Буковини» (бібліографію окремих томів див. [4]). Ознайомлення з текстами, уміщеними в численних томах «Вісника законів державних для королівств і країв, заступлених в державній раді», переконує, що творення спеціальної термінології для потреб перекладу українською мовою тогочасних правових документів мало системний характер (докладніше про це в [9]).

Важливими для дослідження офіційно-ділового стилю на західноукраїнських землях є й лексикографічні джерела, що відбивають процес формування галицької правничої термінології: 1) «Juridisch-politische Terminologie fur die slavischen Sprachen Oesterreichs» (Відень, 1851 р.) [22]; 2) «Німецько-руський словар висловів правничих і адміністраційних» К. Левицького (Львів; перше вид. 1893 р., друге – 1920 р. [8]).

Тексти, що постали внаслідок перших намагань створити український переклад з німецькомовного оригіналу, були

написані книжною мовою, далекою від народної, що ускладнювало не тільки розуміння змісту законів, а й самого їх прочитання. Щоб зарадити такому станові, національно свідомі українські діячі видавали популярні праці. До ряду таких видань, що їх можна вважати безперечним внеском у розвиток офіційно-ділового стилю української мови, належать: 1) «Домашний писар» (містив зразки родинних листів, урядових подань, приватних грамот; його підготував правник і відомий буковинський письменник, депутат до Буковинського сойму Теодот Галіп (про вихід такого посібника повідомила чернівецька газета «Буковина» (ч. 92 за 1900 р.); 2) «Громада» (про основні засади організації життя селянської громади: проведення загальних зборів, захист своїх прав через подання звернень, запитів, протестів до державних установ) [17]; 3) «Порадник» (про створення та функціонування ощадно-кредитних спілок) [18]. Автором цих двох брошур був професор Чернівецького університету, відомий мовознавець, політичний і громадський діяч Степан Смаль-Стоцький. Подані в них зразки основних документів, що регулювали відносини окремих осіб з урядовими, судовими, фінансовими та іншими установами (судових подань, урядових запитів, заяв, скарг, внесень, грамот, векселів та ін.), є важливими свідченням функціонування української мови як офіційної. Лексика та фразеологія «Громади» і «Порадника» вперше подана в праці Л. Ткач «Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX століття: Матеріали до словника» Л. Ткач [20].

Важливим джерелом для дослідження офіційно-ділового стилю є також виданий у 1909 р. «Правотар» – збірник норм чинного тоді цивільного, кримінального, цивільно і кримінально-процесуального права, укладений суддею Филипом Евином [5]. Автори видання на основі пояснень і фахових коментарів чинного законодавства уклали практичні посібники для всіх, хто мав потребу звертатися до суду і писати самостійно ділові документи, не маючи коштів на їх оформлення через послуги адвоката.

Цікавими з лінгвістичного погляду є й зразки статутів буковинських громадських товариств, що діяли на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст. і яких лише в Чернівцях налічувалося близько 50. Найвідоміші з них «Руська Бесіда» [13], «Руска Рада» [14], «Руська Школа» [15], «Руський Дім Народний» [16], «Вільна організація українського учительства» [2]. Ці товариства діяли на підставі урядово ухвалених статутів,

протоколювали свою діяльність, вели касові книги, провадили рахунки тощо, послуговувалися офіційно-діловою термінологією, що створювалася на питомій мовній основі.

Писемні та усні форми офіційно-ділового стилю української мови вироблялися у численних промовах українських депутатів на краєвих соймах, сесійних засіданнях державної ради (парламенту) у Відні, на вічах селянських громад, з'їздах, зборах і конференціях національно-культурних та професійних товариств, під час участі в дебатах та дискусіях, перебіг яких подавала тодішня періодика. Так, у газеті «Буковина» подані такі жанрові різновиди ділового стилю: *статуту, звідомлення, справоздання* (звіти) про діяльність, *промови, інтерпеляції* (депутатські запити), *відозви* (звернення), *протоколи, стенограми засідань, зборів, офіційні оповістки* (повідомлення).

Дослідження всіх згаданих джерел, їх лексикографічний опис дасть змогу якнайповніше проаналізувати формування офіційно-ділового стилю української мови в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. та в наступні періоди, переглянути й уточнити стильову періодизацію української літературної мови.

Список використаних джерел

1. Бідер Герман. Українська мова в Габсбурзькій монархії (1772–1918 рр.) / Герман Бідер // Мовознавство. – 1997. – № 1. – С. 24–29.
2. Вільна організація українського учительства на Буковині, товариство в Чернівцях. Статут. – Чернівці, 1908. – 9 с.
3. Вістник законів державних королівств і країв заступлених в раді державній. Рочник 1896. – Відень : Із цісарско-королівської надвornoї та державної печатні, 1896. – 766 с.
4. Вістник законів і розпоряджень для воєводства Буковини : Щорічник. Вип. 1–15 (1897 р.); Вип. 1–32 (1898 р.); Вип. 1–37 (1899 р.); Вип. 1–31 (1900 р.). – Чернівці: Ц. к. університетска друкарня р. Екгардта (Осип Муха), 1897–1900.
5. Евин Ф. Правотар: Збірник обов'язуючих цивільних і карних законів та приписів про права рускої мови враз з взорами судових подань, скарг, внесень, жалоб, грамот, векселів і пр. і подань в справах адміністративних з приписами про стемплєві,

вписові і переносні належитости / Ф. Евин. – Жовква: В печатні ОО. Василян, 1909. – 932 с.

6. Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XX ст.) / М. А. Жовтобрюх – К. : Наукова думка, 1970. – 303 с.

7. Жовтобрюх М. А. Мова української преси (до середини дев'яностих років) / М. А. Жовтобрюх. – К. : Вид-во Академії наук УРСР, 1963. – 412 с. (Акад. наук Укр. РСР. Ін-т мовознавства).

8. Левицький К. Німецько-український правничий словар / Кость Левицький. – Відень, 1920. – 494 с.

9. Марко І., Ткач Л. Системний характер морфемно-словотвірних ознак спеціальної лексики, вживаної в західноукраїнських виданнях офіційно-правових документів кінця XIX – початку XX ст. // Вісник Львівського університету: зб. наук. праць / Відп. за вип. канд. філол. наук Оксана Костів. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. – Вип. 64. Ч. 1. (Серія філологічна). – С. 52–66.

10. Мозер М. Причинки до історії української мови / за заг. ред. С. Вакуленка / М. Мозер. – Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. – XVI, 832 с.

11. Муромцева О. Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині XIX – на початку XX ст. / О. Г. Муромцева. – Харків, 1985. – 152 с.

12. Никифорак М. Крайові мови на Буковині за Австрії : правовий статус і реалії / М. Никифорак // Вісн. Акад. правових наук / Ред. кол. : В. Я. Тацій (гол. ред.) та ін. – Харків : Основа, 2004. – № 1. – С. 50–56.

13. Руска Бесіда, літературне товариство в Чернівцях. Статут. – Чернівці, 1888. – 8 с.

14. Руска Рада. Буковинське політичне товариство. Статут. – Чернівці, 1893. – 3 с.

15. Руска школа, товариство в Чернівцях. Статут. – Чернівці, 1887. – 12 с.

16. Руский Дім Народний, товариство в Чернівцях. Статут. – Чернівці, 1897. – 15 с.

17. Смаль-Стоцький С. Громада, або який лад і порядок має бути в громаді, які права має громада, громадянин, старшина і рада громадянська, як вибираєся раду громадську і

старшину, для руских громад на науку / Степан Смаль-Стоцький. – Чернівці: Руска Рада, 1900. – 44 с.

18. Смаль-Стоцький С. Порадник, як закладати каси позичкові і щадничі (райфайзенські) / Для руских громад на Буковині / С. Смаль-Стоцький. – Чернівці, 1900. – 52 с.

19. Ткач Л. О. Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX століття. Джерела і соціокультурні чинники розвитку. Частина 2. / Л. О. Ткач. – Чернівці : Книги – XXI, 2007. – 704 с.

20. Ткач Л. О. Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX століття. Частина 1 : Матеріали до словника / Л. О. Ткач. – Чернівці : Рута, 2000. – 408 с.

21. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941) : Стан і статус. / Ю. Шевельов. – Чернівці: Рута, 1998. – 208 с.

22. Juridisch-politische Terminologie für die slavischen sprachen Oesterreichs (deutsche-rutenische separate Ausgabe). Vien, 1851. – 294

Баулін О. В., викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук, доцент

МОВНІ АСПЕКТИ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (IN ABSENTIA)

Відповідно до Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» [1] Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) був доповнений главою 24-1 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» [2]. Закріплені в статтях цієї глави норми регулюють здійснення досудового розслідування окремих видів злочинів в умовах, коли підозрюваний особисто участі у ньому не приймає, а воно відбувається для нього заочно («за відсутності», латинською мовою – *in absentia*).